

Discurs en els Jocs Florals de la Llengua Catalana (París, 1965)

Pierre Vilar

Senyores, senyors,

Els amics que m'han fet l'honor d'encarregar-me el tradicional discurs de gràcies dels Jocs Florals han afegit a llur demanda, una exigència que m'omple, al mateix temps, de joia i d'inquietud: han desitjat que jo us parli en català.

Aquesta confiança m'honora, i tinc l'obligació de respondre-hi, per reconèixer un deute: és en Catalunya, en la Catalunya treballadora, emprenedora, creadora, activa, que s'ha inspirat, des de fa quaranta anys, tota la meva vocació d'historiador, i a qui dec d'ocupar demà, en aquesta mateixa casa de la Sorbona, una càtedra d'història econòmica de gloriosa tradició. Endevinareu que aquesta coincidència té per a mi un sentit commovedor.

Però el meu goig no és exempt de preocupació. Muntaner mesurava l'assimilació dels catalans d'adopció a la manera amb què parlaven el català. Deia que Roger de Llúria parlava «lo pus bell catalanesc del món». I temo d'ésser ben poc digne dels Jocs Florals que, per definició, són la festa de la llengua, l'exaltació d'aquesta llengua, com a signe fonamental de l'existència d'una cultura, i d'una pàtria.

M'ha ocorregut, fa molt temps, d'escriure que la renovació i la conquesta de la llengua catalana, en els segles XIX i XX, havia *seguit*, i no *precedit*, la renaixença del sentiment de comunitat, la restauració plena del patriotisme dels catalans. La data dels primers Jocs Florals –1858– sembla que no em donaria la raó. Alguns amics m'ho han dit, i segueixen fidels a la tradició que fa de la llengua, de la conservació de la llengua, no solament la condició, sinó la *font mateixa* de les permanències nacionals, i dels sobresalts de consciència

Text inclòs al llibre d'Àngel Castanyer i Rausell *Els valors dels vençuts. De Foios a París passant per Barcelona* (Pagès editors, Lleida, 2003).

dels catalans, segons la fórmula mistraliana que André Chamson, ara fa sis anys, no va mancar de recordar en aquest mateix lloc:

Car de mourre bourdoun qu'un pople toube esclau
 Se tén sa lengo, tén la clau
 Que di cadeno lou dellieüre...

Això és veritat. Però una clau, després de tot, no és més que un instrument. I un instrument no es mou per ell mateix. Una llengua no seria capaç de trencar cadenes, si no fos animada per una gran voluntat, tan instintiva com conscient, tan popular com sàvia, tan col·lectivament mantinguda en l'exercici de cada dia, com encarnada individualment en les obres grans. I és l'existència de tals voluntats col·lectives la que constitueix el problema sociològic, el problema per a l'historiador.

En realitat es pot pensar que en aquesta controvèrsia entorn de la cronologia de la Renaixença, tampoc els meus contradictors com jo no podíem tenir completament raó, perquè mai no ha d'atribuir-se als moviments històrics unes causalitats unilaterals, ni als factors històrics qualsevol prioritat absoluta. Tot és acció recíproca, *interacció*. La llengua fa la pàtria. La pàtria fa la llengua. Per això la llengua i la pàtria, abans de tot, a cada moment, fan de *testimonis* l'una per l'altra. Ací comença la gran lliçó d'història que dins l'Europa contemporània dóna ço que podríem dir, per parlar com els catalans de 1713, «*the case of the Catalans*».

Però un *cas* no té valor més que per la comparació. Jo no m'hauria interessat tant, com ho he fet, per l'experiència catalana si no hagués viscut, com a francès de llengua d'oc, l'experiència precisament contrària.

És que hem de constatar –i l'historiador *constata* primer, si no li està prohibit de somniar, d'enyorar, de jutjar– hem de constatar que a França, des del temps dels Jocs Florals i del Felibritge, la formidable capacitat d'assimilació de París (que el mateix Mistral mesurava perfectament) no ha deixat de reduir les nostres llengües meridionals a llengües –anava a dir a llengües per Jocs Florals... Enteneu ço que jo vull dir. No tinc el menor desdeny per la festa d'avui. Però tots vosaltres sabeu ben bé que si els Jocs Florals de la Llengua Catalana fossin únicament l'afirmació d'uns quants fidels obstinats, d'uns quants poetes atrets per la grandesa del passat, podrien ésser grans poetes, els escoltaríem potser amb tanta fervor, però no donaríem als Jocs Florals el sentit que tenen avui, a mitjan segle XX, per a la llengua catalana.

Aquests Jocs Florals de la Llengua Catalana no són la festa del passat, són –com ho ha recordat ja el nostre president– la festa de l'esdevenidor, no són una festa del recordar, sinó la festa de l'esperança.

Ho són –i això també és *constatació*, no una afirmació gratuïta o benèvola– ho són perquè, en uns dels punts de major densitat humana de les vores del Mediterrani, i dels punts més productius, més actius d'Espanya, i d'Europa, un poble sencer parla català, llegeix

català, escriu català, devora llibres en català: els últims mesos en donen la prova més colpidora.

La lliçó de Catalunya no és, doncs, solament, una lliçó literària o una lliçó moral, sino també, i abans de tot, una lliçó històrica –una experiència sociològica concreta. Com ho he dit ja, jo li dec d'ésser historiador. Al principi, jo havia considerat Catalunya com a geògraf, com una realitat regional, física, natural –i això tampoc és inútil. Però no és suficient. Després he descobert Catalunya com una realitat humana, amb les seves permanències lingüístiques, folklòriques –és a dir com una comunitat estable, de llarguíssima duració– i això també s'ha d'estudiar, com la condició primera d'una *possible* nació. Però finalment Catalunya m'ha ensenyat que una nació no és pas una realitat eterna o prefabricada, sinó que és una realitat *històrica*, que es fa i desfà al ritme del temps, perquè té a cada moment les seves forces i les seves febleses, les seves possibilitats i les seves impotències, els seus renunciaments i els seus ressorgiments. Una nació, doncs, no es pot definir sinó relativament al temps, i a *totes* les circumstàncies que determinen la història, tant internes com externes, tant materials com morals, tant econòmiques com polítiques o espirituals: el destí històric és una totalitat.

Afegim: una totalitat diversa i estructurada: endins, Catalunya, com qualsevol nació, té les seves divisions socials, les seves lluites. A fora, hi ha Espanya, hi ha Europa, hi ha el món. I ni el món, ni Europa, ni Espanya, a mitjan segle XX, són el món, l'Europa o l'Espanya del segle XIX, o del segle XII. Catalunya m'ha revelat allò que és història: la història ens ha d'explicar, a tots, ço que és, i ço que pot Catalunya, a cada moment.

Fa cent anys, quan es restauraven els Jocs Florals i el Gai Saber, les nacions, en els seus ressorgiments, depenien del que es deia minories selectes, forces vives, classes dirigents. En els ressorgiments del segle XX, els responsables de les nacions són les masses, és el poble.

Permeteu que, en aquest discurs de gràcies dels Jocs Florals, als seus organitzadors, als seus amics, als seus premiats, les gràcies es dirigeixen també al gran absent, al gran present: el poble de Catalunya. □